

Josef Prader. *Das kirchliche Eherecht in der seelsorgischen Praxis. Orientierungshilfe für die Ehevorbereitung und Beratung in Krisenfällen.* Bozen—Würzburg—Innsbruck—Wien 1983 ss. 192.

Autor wykładu w Papieskim Instytucie Wschodnim w Rzymie, jest konsultorem Papieskiej Komisji do Reformy Prawa Kościołów Wschodnich, członkiem Towarzystwa Naukowego dla Prawa Kościołów Wschodnich oraz oficjałem sądu w diecezji Bolzano — Bressanone, Bozen — Brixen w południowym Tyrolu we Włoszech. Zainteresowania Autora skupiają się na zagadnieniach prawa małżeńskiego. Jego najważniejszymi dziełami są *Il matrimonio nel mondo* 1970 r. oraz opracowanie dotyczące małżeństwa religijnego w Kościołach chrześcijańskich, mahometanizmie i judaizmie — *Das religiöse Eherecht der christlichen Kirchen, der Mohammedaner und Juden* (Frankfurt 1973).

Recenzowana książka ma być pomocą dla duszpasterzy czy to przygotowujących młodych ludzi do małżeństwa, czy też źródłem podstawowych wiadomości odnośnie do uregulowania spraw rodzinnych w razie rozbitcia małżeństwa. Autor nie chciał napisać suchego traktatu naukowego. Mając na względzie cele praktyczne uwypukla przede wszystkim to, co jest aktualne lub nowe w nauce Kościoła i z całą umiejętnością naukową przekonuje cierpliwie o słuszności nauki Kościoła. Określając pojęcie małżeństwa opiera się na konstytucji soborowej *Gaudium et spes*. Zagadnieniami, którym poświęca szczególnie dużo uwagi, są sakramentalność małżeństwa ochrzczonych (s. 24-33) oraz nierozzerwalność małżeń-

stwa i interpretacja tekstów Mt 5,32 i 19,9. O głębi rozważań świadczy omówienie rozumienia tekstów św. Mateusza przez Kościoły: Jakobitów (syryjsko-prawosławny w Antiochii), Chaldeczyków (nestorian), Ormian i Koptów (s. 34-43). Jako jedno z węzłowych zagadnień prawa małżeńskiego omawia małżeństwo cywilne (s. 51-62). Ustawodawstwo świeckie w tej mierze dzieli na trzy grupy. Na przykładzie 34 ustawodawstw ukazuje przepisy dotyczące małżeństwa cywilnego obligatoryjnego najbardziej sprzecznego z zasadą wolności sumienia i wyznania, od najsurowszego ustawodawstwa albańskiego z r. 1965, które pod karą śmierci nie pozwala duchownym na wykonywanie jakichkolwiek czynności religijnych, a więc także asystowania przy małżeństwie religijnym, poprzez ustawodawstwa karzące duchownych karą więzienia czy grzywny aż do zupełnego milczenia prawa na temat zawierania małżeństwa religijnego. Małżeństwo cywilne fakultatywne omówione jest w 5 ustawodawstwach, zaś w dalszych 34 ustawodawstwach przedstawia Autor specyficzny typ fakultatywny małżeństw cywilnych tzw. angielskoprotestancki dozwalający na cywilne lub religijne zawarcie małżeństwa. Omawiając tę problematykę w zakresie ustawodawstwa światowego Autor korzystał obficie ze swego dzieła *Il matrimonio nel mondo*.

Po omówieniu ogólnych zagadnień prawa małżeńskiego Autor zajmuje się problemami pastoralnego przygotowania

nupturientów. Na kanwie omawiania przepisów kan. 1066 i 1067 daje praktyczne wskazówki odnośnie do przyjmowania na zapowiedzi. W kwestii personaliów zwraca uwagę, że jako metryki urodzenia i chrztu nie można przyjąć fotokopii tego dokumentu jako dowodu stanu wolnego, ponieważ technika fotokopii jest obecnie tak daleko posunięta, iż umożliwia wszelkie oszustwo. Ponadto poucza, jak należy traktować dowody stanu wolnego chrześcijan niekatolików i osób nieochrzczonych podkreślając, że rozwód chrześcijan niekatolików i nieochrzczonych nie jest wystarczający, by zawrzeć małżeństwo katolickie bez uprzedniego zbadania ważności poprzedniego małżeństwa według zasad kanonicznych. Pytając o przeszkody małżeńskie (w szerszym znaczeniu) należy wiele uwagi poświęcić chorobom umysłowym i anomaliiom psychicznym. Problem przeszkód małżeńskich przedstawiony jest zgodnie z nowym ustawodawstwem, z uwzględnieniem różnic w stosunku do dawnego prawa, np. przy przeszkodzie impotencji. Szczególną ostrożność zaleca się przy zawieraniu małżeństwa z mahometanami, którzy nie uznają małżeństwa na całe życie, równości między mężem i żoną. Położenie prawne kobiety jest zupełnie inne niż to, które wypracowało chrześcijaństwo. Kobieta chrześcijanka nie ma prawa do spadku ani do wychowania dzieci, zaś wcześniej zawarte umowy o chrześcijańskim wychowaniu dzieci nie mają u mahometan żadnej wartości prawnej. Do tego dochodzi możliwość i praktyka wielożeństwa, życie w rodzinie wielopokoleniowej, gdzie żona jest podporządkowana nie tylko mężowi, oraz fanatyczny na-

cisk na przyjęcie islamu. Smutne doświadczenia życiowe powodują, że biskupi z terenów Bliskiego i Środkowego Wschodu czy Afryki nie pozwalają na małżeństwa katolickie z muzułmanami. Problem nieszczęśliwych porzuconych lub uciekających od męża kobiet jest poważnym zagadnieniem duszpasterskim w RFN, dlatego robi się tak wiele starań, by uświadomić te problemy zwłaszcza kobietom. Warto również i u nas zwrócić uwagę na te zagadnienia, bo i u nas zdarzają się małżeństwa z mahometanami.

W dalszej kolejności omawiane są skutki prawne małżeństwa oraz sytuacja prawna w razie rozejścia się małżonków. Na szczególną uwagę zasługuje rozwiązanie małżeństwa niedopełnionego, na podstawie przywileju Pawłowego, rozwiązanie małżeństwa osób nieochrzczonych oraz zawartego między osobą ochrzczoneą a nieochrzczoneą. Uważnienie małżeństwa oraz prawo konkordatowe włoskie odnośnie do zagadnień małżeńskich kończą problematykę, której poświęcona jest książka.

Jakkolwiek książka jest przeznaczona przede wszystkim dla duszpasterzy, to jednak zaopatrzona jest w obszerny aparat naukowy, który pozwala na pogłębienie wiadomości w dziedzinie prawa małżeńskiego. Powaga naukowa książki wynika z przytaczanych źródeł i literatury naukowej poważnych autorów oraz wielu wyroków rotalnych. W ten sposób Autor łączy ścisłość naukową z jasnością i zrozumiałością wykładu.

Ks. Jerzy Grzywacz